

Hoe de oorlog in Oekraïne nauw verweven is met godsdienst: "Poetin en Kirill dromen van groot Russisch-orthodox rijk"

Vrt NWS - 09 Mar. 2022

De Russische inval in Oekraïne heeft ook een belangrijk religieus luik, zegt professor Anne Vandenhoeck (KU Leuven): "Het is de droom van president Poetin en de Russische patriarch Kirill om een groot Russisch-orthodox rijk te vormen.(...) Poetin ziet de patriarch als een soort minister van Religieuze Zaken." Enkele jaren geleden had de Oekraïens-orthodoxe zich afgescheurd, een doorn in het oog van Poetin en Kirill.

De Russische patriarch Kirill, het hoofd van de Russische-orthodoxe kerk, veroorzaakte onlangs nog ophef met een speech waarin hij gay-pride-optochten als oorzaak aanhaalde van de Russische invasie in Oekraïne. Dat mag misschien wat overdreven zijn - Poetin ziet het veel breder en wil vooral dat Oekraïne niet verder aansluit bij het Westen en geen lid zou worden van de westerse militaire NAVO-alliantie - maar het toont wel de verwevenheid aan van het conflict met de Russisch-orthodoxe kerk.

Buitenland

Orthodoxe kerk erkent de afscheuring van de Oekraïense kerk van de Russische

Anne Vandenhoeck, professor Theologie aan de KU Leuven, noemt Kirill in "De ochtend" "toch wel extreem politiek gericht" als religieus leider.

"In de kathedraal van Moskou heeft hij eind februari gebeden dat God de Russische kerk moge beschermen waartoe Rusland, Wit-Rusland en Oekraïne en andere volkeren behoren. Hij verwees voor de inval naar de pseudo-waarden van het Westen en naar de gay pride."

De 75-jarige Kirill is geen onbesproken figuur, weet Vandenhoeck. Hij is er op uit om een groot Russisch-orthodox rijk te hebben, een droom die hij deelt met Poetin en waar godsdienst en politiek samenkomen. "De twee delen die bijna-obsessie voor een groot Russisch rijk, Kirill vanuit godsdienstige motieven en Poetin vanuit politieke motieven."

Poetin ziet de Russisch-orthodoxe patriarch Kirill als een soort minister van Religieuze Zaken

Anne Vandenhoeck, professor Theologie

Wat is de rol van de Russisch orthodoxe kerk in de oorlog met Oekraïne?

Maar Oekraïne maakt nu net een belangrijk deel uit van dat "groot Russisch rijk", en wordt door de Russisch-orthodoxe kerk beschouwd als de bakermat van het Slavische christendom. In de tiende eeuw is het vanuit Oekraïne verspreid naar de omliggende streken.

"Ik denk dat dat zowel voor Poetin als voor Kirill heel belangrijk is, en de relatie tussen die twee is vrij hecht. Kirill gebruikt de politieke en financiële steun van Poetin om de samenleving te beïnvloeden en Poetin ziet de orthodoxe kerk als een natuurlijke partner. Maar vergis je niet: Poetin ziet Kirill vooral als een soort minister van Religieuze Zaken die moet gehoorzamen," denkt Vandenhoeck.

Het christendom wordt hier duidelijk misbruikt

Anne Vandenhoeck, professor Theologie

Keert de situatie zich tegen Kirill?

Vandenhoeck betreurt de hele situatie: "Het christelijk geloof wordt gebruikt om oorlog en geweld te rechtvaardigen. Het christendom wordt hier duidelijk misbruikt. Het heeft maar één legitieme droom, en dat is niet de droom van een groot Russisch rijk, maar de droom van vrede voor alle mensen."

Toch is het intussen aan het veranderen: "In Oekraïne heeft zelfs de Russisch-orthodoxe kerk nu opgeroepen tot een nationalistische weerstand tegen de invasie. Dus de eigen kerk van Kirill komt toch meer in opstand omdat er een schril contrast is tussen het geweld op het terrein en het christendom."

Hoe zit het in elkaar?

Oekraïne telt drie belangrijke religieuze spelers, waaronder dus de orthodoxe kerk. Die telt wereldwijd 220 miljoen volgelingen en 15 verschillende kerken - georganiseerd per land - waaronder de Russisch-orthodoxe kerk. Die heeft nog altijd de meeste volgelingen en is aanwezig in de gebieden van de vroegere Sovjetunie, dus ook in Oekraïne. Maar na de Oekraïense onafhankelijkheid in 1991 ontstond er een nood aan ontvoogding. In 2018 werd de Oekraïense kerk boven de doopvont gehouden.

"Je moet weten dat de Oekraïense kerk ongeveer 35 miljoen orthodoxe gelovigen telt, 78 procent van de bevolking. Zowat de helft behoort tot die Oekraïense kerk. Je kan je dus voorstellen dat het een doorn in het oog is van zowel Kirill als Poetin", schetst Vandenhoeck.

De spanning wordt nog verhoogd omdat de spirituele leider van de orthodoxe kerk wereldwijd, patriarch Bartholomeus, de nieuwe onafhankelijke Oekraïense kerk erkend heeft. Sindsdien dreigt Kirill met een schisma in de orthodoxe kerk.